

Família i vida urbana*

Kirsten Simonsen

Professora de Geografia
Universitat de Roskilde. Dinamarca

Data de recepció: octubre 1993

Resum

Qualsevol elecció metodològica depèn del problema i de la qüestió específica de la investigació. L'estudi de la vida quotidiana, però, en molts casos necessita una aproximació des de baix —una comprensió de les vides i els sistemes de valors dels éssers humans—. L'article vol debatre el paper de l'entrevista qualitativa en la investigació, la teoria de la ciència implicada i els problemes relacionats amb les anàlisis socials. El cas estudiat sobre la vida quotidiana realitzat a Copenhagen serà utilitzat en aquest article com un exemple.

Paraules clau: Entrevistes en profunditat, històries de vida, xarxes de relacions, dona.

Resumen. *Familia y vida urbana*

Cualquier elección metodológica depende del problema y la cuestión específica de la investigación. Pero el estudio de la vida cotidiana en muchos casos necesita de una aproximación desde abajo —una comprensión de las vidas y los sistemas de valores de los seres humanos—. El artículo quiere debatir el papel de la entrevista cualitativa en la investigación, la teoría de la ciencia implicada y los problemas relacionados con los análisis sociales. El caso estudiado sobre la vida cotidiana realizado en Copenhagen será utilizado en este artículo como un ejemplo.

Palabras clave: Entrevistas en profundidad, historias de vida, redes, mujer.

Resumé. *Famille et vie urbaine*

Tout choix méthodologique dépend des problèmes spécifiques de la recherche et des questions que l'on se pose. L'étude de la vie quotidienne nécessite souvent une approximation d'en bas —une compréhension de la vie et des systèmes de valeurs des êtres humains. L'article veut débattre le rôle de l'entrevue qualitative dans la recherche, la théorie de la science qui y est impliquée et les problèmes relatifs à l'analyse sociale. Une étude de cas sur la vie quotidienne réalisée à Copenhague sera utilisée comme exemple dans cet article.

Mots-clés: Entrevues en profondeur, histoire de vie, réseaux, femme.

* Traducció de l'anglès per Pilar Pujol.

Abstract. *Family and urban life*

Any methodological election obviously depends on the research problem and specific question addressed. However, studying everyday life in most cases requires an approach from below —an understanding of the lives and the value system of each community of human beings—. The paper discusses the role of qualitative research interviewing, the theory of science involved, and the problems related to social analysis. A case study on everyday life carried out in Copenhagen is used as an example.

Key words: In depth interview, life history, networks, women.

Sumari

Introducció: L'anàlisi	Com es forma la vida
La història de la vida entre l'estructura i la pràctica	Bibliografia

Introducció: L'anàlisi

L'anàlisi a la qual es refereix aquest article té un doble propòsit. El primer és el d'estudiar les vides de les persones «normals» de la ciutat, és a dir, les persones que treballen en feines, manuals o no manuals, més o menys rutinàries. Allò que és considerat el *món dels obrers*, en un sentit ampli, és a dir, sense basar-se en la manera de viure de la classe obrera, predefinida per la classe o la manera de viure d'aquesta, sinó realitzant una anàlisi sense prejudicis de les activitats, normes i valors socials de les famílies obreres.

El segon propòsit és el de donar un suport metodològic i empíric a un esforç teòric que s'està fent per a desenvolupar una comprensió de la manera de viure, que evita el determinisme estructuralista a favor d'una relació dialèctica entre l'estructura i l'activitat.

Concretament, s'ha fet l'anàlisi de la manera de viure d'un veïnat d'un bloc d'apartaments situat al centre de Copenhague, i el mètode que s'ha utilitzat és el d'entrevistes qualitatives en profunditat que fan referència a les històries de les vides de les dones que viuen en el veïnat i les de les seves famílies.

El disseny de l'estudi inclou quatre perspectives analítiques bàsiques:

1. La *perspectiva de classe* amb el propòsit d'exposar una manera de viure de la classe obrera contemporània i urbana. En la ciutat segregada, el veïnat escolaritzat per a l'anàlisi determina per si mateix la seva dimensió de classe.
2. La *perspectiva de la família i el gènere* per mostrar el fet que els que tenen una manera de viure seran tant el grup com l'individu. Això fa que les relacions entre els membres del grup i, en el cas de la família, les relacions de gènere, siguin una part integral de la manera de viure; les històries de les vides de les dones intenten veure aquestes relacions.
3. La *perspectiva de localitat* per mostrar el concepte d'espai. A l'anàlisi s'explora la importància de la localització, així com el sentit del veïnat i/o de

la ciutat en la manera de viure, per donar tant una dimensió d'espai com de lloc.

4. La *perspectiva de generació* per veure el concepte de temporalitat. El canvi i l'estabilitat de la manera de viure durant els últims cinquanta anys són exposats a través de les variacions dins i entre les generacions. Els qui responen a l'anàlisi procedeixen de quatre generacions diferents.

Aquestes quatre dimensions perfilen un estudi de la manera de viure en un context urbà, el qual ha de ser contemplat com una contribució a la discussió de l'especificitat de la vida urbana: com podem restablir el subjecte humà en els estudis urbans d'una manera teòrica i metodològica? i, com haurien de ser descrites de manera empírica les maneres de viure de la ciutat contemporània?

La història de la vida entre l'estructura i la pràctica

El mètode d'anàlisi escollit per a aquest estudi ha estat dissenyat en relació amb els principis següents. A nivell de teoria social, es dona suport al que Giddens (1979, 1984) ha anomenat la *dualitat de estructura*, és a dir, ha d'encaixar l'aproximació teòrica, que diu que ni l'aproximació estructural determina ni la voluntarista és satisfactòria. Segons la noció de la dualitat de l'estructura, les estructures estan constituïdes per activitats humanes, però, al mateix temps, aquestes són al mig d'aquesta constitució. No són només fonts de restriccions, sinó també el mitjà que fa possible l'acció. Això permet una visió dels éssers humans com a agents capacitats i amb coneixements, que saben el que fan i quan ho fan.

A nivell epistemològic, el mètode ha de relacionar-se amb el que, segons una altra terminologia de Giddens, s'anomena el *dobte hermenèutic* de les ciències socials. Això és, la intersecció de dos marcs conceptuals que són una part lògicament necessària de les ciències socials; el món social ple de sentit, constituït per actors profans, i els metallenguatges inventats pels científics socials. L'anàlisi social està involucrada constantment en un procés doble d'*interpretació o de traducció* entre els dos.

Com que l'objecte d'estudi és les vides de persones normals, el mètode obvi com a punt de partida és el de l'entrevista qualitativa en profunditat. No obstant això, per a satisfer la dualitat de l'estructura, així com el doble hermenèutic, aquest mètode, per ell mateix, amb la seva base fenomenològico-hermenèutica de coneixement, és inadequat. Per tant, per a un desenvolupament més gran del mètode, connecto amb l'aproximació biogràfica (vegeu també Bertaux, 1981), en la qual, com discutiré, el mètode manté els avantatges del coneixement fenomenològico-hermenèutic i, al mateix temps, és capaç de superar les seves limitacions.

L'entrevista de la història de la vida pot ser caracteritzada per una variació de l'entrevista qualitativa en profunditat, tenint el curs de les vides —o aspectes particulars d'aquest— d'individus o de grups com a objecte. Teòricament està connectada amb la relació entre les activitats individuals i col·lectives i el

canvi sociohistòric. En aquesta relació, l'ésser humà no pot ser vist com un individu particular exclusivament, sinó més aviat com un, segons Sartre, «singular universal».

Segons aquesta noció, les persones normals universalitzen, a través de les seves vides i de les seves accions, l'època històrica en què viuen. Elles són exemples singulars de la «universalitat de la història humana» (Sartre, 1985). Això significa que les seves normes i les seves activitats són actualment produïdes i marcades tant per la història personal com per la social.

En les entrevistes, les seves *activitats* i la seva interpretació feta pels mateixos individus són l'objecte d'interès, més que no pas les actituds i la psicologia de l'individu, això expressa una aproximació teòrica, la qual manté que el significat es produeix amb la pràctica. De la mateixa manera, es posa èmfasi en els canvis decisius i en els esdeveniments importants del curs de la vida dels individus, seguint el punt de vista que aquests incidents proporcionen el millor camí cap a les seves normes i estratègies de vida. Això tipifica, també, les relacions entre les diferents activitats i l'esfera de les vides dels individus i les seves famílies. Allò que cal en aquesta connexió és un concepte multidimensional del curs de la vida (treball, consum, ser pares, matrimoni) que representi els papers interdependents dels diferents membres de la família. Godard (1981) ofereix per aquest concepte el de «conjuntures d'activitats familiars», on per conjuntures es refereix a la situació particular dins la qual les activitats són inscrites, tant en relació al curs de la vida de les mateixes famílies, com en la història social a nivells diferents. El terme «familiar» fa referència a la totalitat de les activitats —sovint distribuïdes en seqüències d'accions—, les quals constitueixen la situació de la família. D'aquesta manera, el curs de la vida s'estén des de ser una qüestió individual a ser també una qüestió familiar.

Ara, els principis de l'entrevista sobre la història de la vida poden ser resumits de la manera següent (en part segons Denzin, 1986):

1. El procés per comprendre la història d'una vida és idealment circular, ha de començar *des de dins* de la vida que s'estudia —dins del cercle hermenèutic d'interpretació—. La història d'una vida, llavors, arriba a ésser un producte d'interacció produït a través d'una interpretació doble de sistemes de significats.
2. Tota vida és alhora única i universal, particular i també generalitzable. Les vides són expressió d'una història personal així com social. El sentit de l'estudi de la història d'una vida és, per tant, descobrir la *diferència* que separa el subjecte dels altres, encara que els uneix l'època comuna que comparteixen tots.
3. La *materialitat de l'existència*, que defineix els límits del món del subjecte, ha de ser examinada al detall. Condicions estructurals com l'estructura de classe, relacions de poder, escassetat material, educació i altres s'han de relacionar amb la història de la vida del subjecte.
4. Els individus han de ser sempre considerats i interpretats com a *totalitat*, no en termes dels papers o les categories que juguen. I per a ells les crisis,

els canvis decisius, els projectes repetitius, les actituds i les estratègies de la vida han d'ésser descoberts i examinats.

5. En conclusió, la finalitat de la investigació de la història de la vida és revelar de quina manera la gent normal dona sentit a les seves vides dins els límits i la llibertat que se li ha donat. El problema més central de la investigació de la història de la vida és *com* viuen les persones el cicle dels esdeveniments del temps que els toca viure i, fent-ho, deixen la seva empremta en la gent, els llocs i les coses amb els quals viuen i es relacionen.

L'entrevista sobre la història de la vida per si mateixa emfasitza, això no obstant, la interpretació hermenèutica de les activitats, així una veritable consideració a la dualitat de l'estructura demana noves consideracions metodològiques. Per a aquest propòsit, un mètode útil serà el desenvolupament de Sartre d'allò que ell en deia el *mètode progressiu-regressiu*. El mateix Sartre introdueix el mètode d'aquesta manera:

El mètode existencialista, contràriament, romandrà heurístic. No té altre mètode que el d'«endarrera-i-endavant» (*back-and-forth*): determina progressivament la biografia (com un exemple) explorant l'època i l'època explorant la biografia. Lluny d'intentar integrar-les immediatament l'una en l'altra, les manté separades fins que la inclusió recíproca és donada per si mateixa, i provisionalment «acaba la recerca». (Sartre, 1985, p. 104).

Així doncs, l'essència del mètode és, a través del moviment repetit «endarrera-i-endavant» entre la biografia i l'època, comprendre l'individu específic i donar-li, al mateix temps, una situació social. La biografia és el lloc on la socialització específica de l'individu és exposada durant el curs de la vida, particularment emfasitzant la infància i el període adult. Relacionat això, la investigació de l'època determina el camp de possibilitats, el camp d'instruments i altres. A través de la totalització recíproca de tots dos, el col·lectiu social i el singular universal hauran d'ésser integrats i fer-se llum l'un a l'altre.

A més, la socialització i el curs de la vida del subjecte individual no és només el resultat d'una situació temporal, sinó també d'una situació espacial. El lloc del naixement i el de l'adolescència, la trajectòria de la residència i els «llocs» que hi influeixen diàriament són parts integrals de la biografia.

Llavors, considerades totes les coses, la ubicació de la història de la vida situada espacialment proporciona una equiparació metodològica útil a una comprensió contextual de la manera de viure i, en relació amb això, a una recerca per a la mediació entre estructura i acció humana.

Com es forma la vida

Les històries individuals de les vides de les dones entrevistades i la de les seves famílies es formen en un camp d'interacció entre el que és únic i el que és universal, entre les relacions humanes específiques, en les quals elles han estat involucrades durant el curs de les seves vides, i les condicions socials que domi-

nen la seva generació i la seva localitat. Al mateix temps, això no obstant, les històries de les vides revelen un nombre de característiques comunes que superen els diferents individus, famílies i generacions. Aquestes característiques, tal com estan interconnectades, també produeixen una imatge de la manera de viure de les famílies i, en certa manera, també del veïnat.

La família

Els marxistes d'avui dia només es preocupen dels adults: quan els llegeixes sembla que nosaltres haguéssim nascut a l'edat en què hem guanyat el nostre primer salari. S'han oblidat de la seva infància i tot succeeix, quan els llegeixes, com si els homes sentissin per *primera vegada en el propi treball* la seva alienació i les seves limitacions, quan tothom ho experimenta primer quan és un infant, *en el treball dels seus pares*. Contràriament a això, l'existencialisme pensa que pot integrar aquest mètode perquè troba el punt d'inserció de l'home en la seva classe, això és, la família singular com a mediatadora entre la classe universal i la individual. (Sartre, 1985, p. 57).

Amb aquests comentaris, Sartre identifica la família com una *categoría mediatadora* entre estructura i activitat, i la infància i l'adolescència com el període on es forma la base de la vida i la personalitat. L'adolescència és el període principal d'inserció a les relacions socials (relació de classe, relacions de gènere, relacions locals, etc.) i, a causa d'això, el context de temps i d'espai a través del qual aquest període és viscut pot ser d'una gran importància per al curs de la vida en la seva totalitat. Aquesta importància, d'una manera molt concreta, pot ser il·lustrada a través de les històries de les vides en aquest estudi. Per exemple, una característica comuna que travessa les històries de les famílies individuals és que, com a mínim, un membre adult de la família ha crescut dins o ben a prop del veïnat i, òbviament, ha estat una base per a un sentit de pertinença i una connexió mútua entre la família i els veïns. Un altre exemple és la tendència en moltes famílies a reproduir la situació ocupacional d'una generació a una altra i aquesta és, en gran part, la de l'home obrer especialitzat i la de la dona oficinista en el sector privat o públic.

Aleshores, el paper mitjancer de la família en aquest estudi funciona com una font de reproducció o estabilització de la manera de viure del veïnat. Dins d'això, el paper de la família, a més, és tan important que justifica la designació d'una manera de *viure orientada cap a la família*. En la vida diària, així com en el curs de la vida, es dona màxima prioritat a la vida familiar i particularment a l'educació dels infants. «Casar-se i tenir una família» existeix com un valor «quasi natural» en la manera de viure, fins i tot si el matrimoni formal per si mateix ja no és d'una importància vital, i la majoria dels recursos de les famílies s'inverteixen en l'educació dels fills. A més, existeixen alguns estímuls normatius per a establir la família a una edat relativament primerenca, per tal de «poder ser joves amb els fills».

Segons com, aquesta manera de viure orientada cap a la família és neutralitzada pel procés d'individualització de la vida moderna, el qual pot ser descrit

com una tendència de l'individu a integrar-se cada vegada més a activitats no familiars, organitzacions i institucions on només es representa un mateix. Hi ha exemples: el treball, les activitats sindicals i activitats d'oci com educació, esport i altres. Normalment, aquestes contradiccions vénen de manera dual. Per una banda, la vida familiar i les activitats familiars són el centre de la vida, i, per l'altra, les dones desitgen poder tenir les seves pròpies activitats, els seus amics i relacions a fora del cercle familiar.

Una tesi important en tota la teoria de la família moderna és aquella que parla sobre la intimitat i la privatització al voltant del nucli familiar. Més concretament, diu que la família antecedent, més extensa, formada no només pels pares i els seus fills, sinó per oncles i tietes, nebots i nebodes, cosins i avis, queda reduïda a un grup més petit, i que el nucli familiar no té contactes estrets amb altres parents que es troben lluny, dispersos per tot el país. Fins ara, la descripció de les vides de les famílies podria donar suport aquesta tesi. No obstant això, encara que el centre del nucli familiar és fort, la majoria de les dones també es refereixen a una *xarxa de familiars propers*, i aquest és el cas de totes les generacions representades. Molts membres de la família tenen parents dins o a prop del veïnat i els veuen o parlen sovint amb ells. La xarxa familiar no només s'expressa en contactes freqüents, sinó que és també la base per a activitats obligatòries, com ara l'atenció i ajuda mútua entre les generacions. El tipus de servei més comú en aquesta connexió és l'atenció als infants, el qual ha estat d'una importància particular per als pares solters, però també s'han mencionat altres activitats, com ara l'ajuda als familiars més grans o l'oferiment d'una habitació a les parelles joves sense residència. Amb aquest bagatge és raonable parlar d'un element de «prolongació de la família» en la manera de viure dins el veïnat.

Lligams amb el veïnat

Com ja ha quedat il·lustrat indirectament abans, existeix una connexió propera entre la *xarxa de familiars* i el lligam amb el veïnat. Molts membres de la família tenen els seus pares o els seus fills per veïns i alguns fins i tot germans, germanes, oncles i tietes, també cosins i això, naturalment, forma la base d'un lligam amb el veïnat.

No obstant això, hi ha uns altres tipus de relacions que no siguin les dels familiars que poden formar també la base d'un lligam amb la gent i el lloc. John Eyles (1985) en el seu llibre *Senses of place* identifica tres elements de «comunitat» o «lloc» interrelacionats i irreductibles, els quals poden ser reconeguts en el material present de la manera següent:

Primer, l'aspecte ecològic es basa en l'àrea geogràfica. Veu l'àrea —el centre d'activitats, institucions i costums— com a important per ella mateixa. Per això, Eyles es refereix a una discussió del determinisme ecològic de l'Escola de Chicago, però pot ser vist també simplement com el lligam de l'individu al seu *entorn* material i funcional. Concretament, els factors de l'entorn accentuats pels habitants del veïnat de Copenhaguen expressen un interès doble de

la vida familiar en un context urbà. Ells pensen que tenen un veïnat agradable i tranquil, el qual és «bo per als nens», i que ofereix al mateix temps una bona accessibilitat a tota classe de facilitats urbanes.

El segon aspecte és l'estructura social o la *xarxa social*, la qual està relacionada amb les interaccions, relacions i activitats institucionals que fan referència a la localitat. En aquesta dimensió existeix un acord general pel que fa a l'existència d'un lligam en les famílies entrevistades. Tothom es coneix, potser no pel nom, però sí, com a mínim, per la fisonomia. Es coneixen del carrer i del jardí que hi ha entre els blocs d'apartaments, de les botigues, de la bugaderia, i de les associacions, de les cooperatives de lloguer. O bé es coneixen del temps de l'escola, ja que totes les persones adultes del veïnat han anat a la mateixa escola, o de les institucions dels seus fills, on les associacions de pares formen un nou centre de contacte. Aquestes xarxes constitueixen una base d'ajuda mútua i signifiquen «que sempre que hom surt al carrer es troba amb algú conegut, i això fa que hom se senti com a casa».

Finalment, el tercer aspecte fa referència al lloc com a una estructura ideològica, la qual en aquest estudi és definida com a un *sentit de pertinença*. Aquesta dimensió, basada en el sentiment i la comprensió, pot existir més enllà del nivell de la consciència, implícitament immersa en l'activitat social. No obstant això, surt a la llum, per exemple, quan una dona diu: «No puc pas imaginar-me marxar d'aquest lloc, aquest veïnat és casa meua», o una altra: «No m'atreveixo a marxar d'aquí, perquè tornaria! Sempre hi vols tornar, realment, no sé per què». Aquesta gent no pot explicar el seu lligam amb el veïnat. Elles simplement en formen part. El lloc és una part integral de la seva manera de viure.

Encara que tots els tres aspectes de lloc estan involucrats en el lligam amb el veïnat, l'aspecte social és evidentment el que hi predomina. La majoria de les persones entrevistades expressen el lligam amb el veïnat basat en lligams socials, tant amb els familiars com amb els amics o veïns. Això no significa, però, com s'assumeix implícitament en el debat de la comunitat, que el veïnat sigui un sistema social tancat, on les famílies tenen la major part del seu compromís social.

La xarxa social està diferenciada per l'espai, i està relacionada amb l'ocupació i amb les activitats d'oci que es fan per tota la ciutat. Representa, però, l'existència d'una identitat amb el veïnat basada en lligams socials entre els habitants. Llavors, la qüestió que interessa és conèixer el caràcter d'aquests lligams socials.

A més de la xarxa familiar i els pocs amics propers que algunes de les entrevistades tenien en el veïnat, la majoria de les interaccions socials entre els residents del veïnat són fetes de lligams relativament superficials. Dius «hola» pel carrer, parles una estona, et trobes al jardí, vas a una festa d'estiu, però no tens relacions importants amb els teus veïns. No obstant això, la importància d'aquests lligams superficials no ha de ser subestimada. En l'estudi es mostra que la xarxa dels últims anys satisfà necessitats importants (vegeu e.g. Schiefloe, 1990).

Les xarxes fan que l'individu es pugui comprometre en interrelacions diverses amb una comunitat més àmplia que no pas el seu cercle més immediat i

obre possibilitats d'intercanvi de béns i serveis. Al mateix temps, els lligams superficials es poden mantenir sota control pel que fa a les obligacions i les intrusions a la privacitat. I segons els resultats d'aquest estudi, Fischer (1981) subratlla que una xarxa àmpliament estesa de lligams superficials en un veïnat dóna seguretat i amistat, convertint-lo en un «món privat» identificable.

Treball i interacció

Juntament amb la família —tant el nucli familiar i allò que pot anomenar-se la prolongació de la família— i el veïnat, el treball és un productor important d'identitat en les històries de les vides de la majoria de les dones entrevistades. Algunes de les dones varen treballar com a mestresses de casa durant un període més o menys curt de les seves vides, però la majoria han estat treballadores assalariades la gran part de la seva existència adulta. I avui, l'educació i la participació de les dones en el món laboral és una part integral de la manera de viure i es considera el millor per a les famílies; ja que tant l'home com la dona necessiten l'estímul de l'exterior.

Com una activitat estructurada segons el temps-espai, aquesta participació òbviament té conseqüències decisives per a la *rutina* de la vida quotidiana de les famílies. En general la doble connexió de les famílies amb el mercat laboral fa que els llocs de treball siguin les institucions socials més decisives per a l'estructuració de la vida de cada dia i així les altres rutines de la vida diària, com per exemple, la divisió de la feina dins la casa, s'adapten a aquesta estructura pre-determinada.

El treball, per tant, és un element important d'estructuració en la vida diària, en el curs de la vida i en la identitat personal dels dos membres de la família, home i dona. No només en el sentit d'obtenir un salari, sinó també com una activitat que forma part del sistema de significats de l'individu. Però quins són els elements dins la funció concreta de les activitats laborals que els fan ser una dimensió important de la vida i de la identitat? En la discussió d'aquesta qüestió, les dones entrevistades, bé treballin a la fàbrica o en feines d'atenció al públic o, com la majoria, en algun tipus de feina d'oficina, consideren la interacció o el contacte personal amb els altres com l'aspecte més important del treball. La interacció és important, tant amb els clients com particularment amb les seves col·legues. Respecte a l'últim grup mencionat, un sentit de col·lectivitat o, més precisament, un sentit de formar part d'un «nosaltres», es desenvolupa com una contribució a la formació de la identitat basada en el treball.

Aquest resultat accentua la importància del treball al mateix temps que, juntament amb els resultats previs, qüestiona la tendència marxista que contempla el treball com l'única font de la formació de la identitat. Una aproximació més àmplia és contemplar el fet de pertànyer a diversos *grups* com un element constitutiu de la vida individual i com el mitjancer entre estructura i activitat. D'aquesta manera, el grup arriba a ser el domini privilegiat d'aquest individu universal, el qual és metodològicament decisiu per encarar del problema de la mediació (vegeu també Ferraroti, 1981; Sartre, 1985). Recolzant-nos amb les

paraules de Habermas (1968a,b) el concepte d'activitat social els ha d'incloure tots dos, *treball i interacció*, com a dimensions bàsiques.

Estratègies de vida

Un punt teòric inicial d'aquesta anàlisi era el reconeixement dels éssers humans com a agents amb coneixement, que saben allò que fan, mentre ho *fan*, i això implica un interès en la intencionalitat i la motivació humana, cosa que apareix en les històries de les vides. Una manera d'analitzar això, utilitzant una noció introduïda per Culturello i Godard (1982), és estudiar la manera com individus i famílies, durant el curs de les seves vides, *mobilitzen* els seus recursos per tal d'obtenir objectius particulars. Una anàlisi de les històries de les vides, des d'una perspectiva de mobilització, només troba uns pocs exemples de mobilització conscient per a l'assoliment d'objectius particulars. Un bon exemple en seria una família on l'home i la dona han mobilitzat els seus recursos —materials, financers i morals— per aconseguir un nou tipus de feina per a ell, mitjançant un nivell superior d'educació, i que fa que discuteixin la possibilitat de millorar també les qualificacions d'ella.

Encara que les famílies no realitzin aquesta classe de mobilitzacions conscients, això no significa que no tinguin prioritats o estratègies per a les seves vides. En relació amb la discussió de la manera de viure orientada cap a la família, queda demostrat com els infants són els primers en la llista de prioritats, no tant com a objectius referents a la seva educació o el seu futur, sinó com un objectiu per donar-los una infància que sigui agradable i segura. Més generalment, *les estratègies de vida* de les famílies poden ser caracteritzades tenint com a centre les relacions humanes —primer i principalment les relacions amb la família propera, però també amb la prolongació de la família, el grup del veïnat i el grup de cotreballadores— i s'hi emfasitza la seguretat financera que permeti superar situacions imprevistes com l'atur, la malaltia i altres. Part de l'estratègia és també un desig de crear per a un mateix una llibertat i una possibilitat d'escollir en el tema de treball, matrimoni i altres, influït per les possibilitats d'elecció de la generació precedent, amb més limitacions. Al mateix temps, les estratègies estan marcades per la classe i la situació de la vida de les famílies i adaptades a les condicions històriques i horitzons de possibilitat. Un resultat que posa en discussió el mateix concepte d'estratègia.

En aquesta connexió, considero el concepte d'estratègia, tal com avançà Bourdieu (1977, 1990), una aproximació útil. Per Bourdieu, el concepte d'estratègia està lligat al concepte de temps o futur en relació al qual ell opina en contra de la «possibilitat absoluta» hegeliana (*absolute Möglichkeit*), a favor d'un probable «futur que ve» (un avenir). Amb això, ell vol dir que els individus no actuen en relació amb cap futur, sinó en relació amb un futur que està connectat amb una estimació de probabilitats possibles; un sistema de potencialitats objectives, immediatament inscrites al present a través d'esquemes de percepció dels mateixos individus.

En aquest sentit, el concepte d'estratègia es troba a prop del concepte principal de Bourdieu —el concepte d'habitus—, el qual és la seva resposta al problema d'intermediari entre estructura i activitat. Habitus és un sistema de disposicions —que consisteixen en estructures cognoscitives i motivadores— propenses a funcionar com a principis que generen i organitzen activitats. Habitus és tant un producte d'història com de biografia i d'interioritzar les coses externes, no d'una manera mecànica, sinó més aviat com una limitació sobre allò pensable. Allò que no és possible és exclòs de la consciència com a cosa impensable. Habitus és una qualitat dels individus, basada en la singularitat de les seves trajectòries socials, però els habitus dels membres del mateix grup poden ser units en una relació d'homologia —és a dir, de diversitat dins l'homogeneïtat— reflectint les condicions de vida homògenes, les quals creen esquemes de percepció, concepció i acció comunes.

L'aplicació d'aquesta aproximació en les històries de les vides d'aquest estudi, primer de tot, subratlla que els individus i les famílies tenen esquemes d'acions i prioritats —p.e. en relació amb la perllongació de la família, amb el lligam, amb el lloc i amb els models de consum—, els quals no poden derivar-se d'una manera mecànica d'un desenvolupament modern, capitalista i urbà. Al mateix temps, això no obstant, hi ha una tendència que sobresurt dels esquemes d'acció i de les prioritats de les famílies per a reproduir la situació de la vida de la qual estan formades.

Per exemple, quan algunes dones consideren un fet accidental el tipus de treball que realitzen, que les eleccions actuals mostren la influència de les seves disposicions o habitus, i de la xarxa social a la qual tenen accés, quan les estratègies de la vida de les famílies actualment tendeixen a sostenir les relacions socials de les quals les famílies formen part i les protegeix de tots els disturbis exteriors, Bourdieu manifesta aquest procés de la manera següent:

A través d'«eleccions» sistemàtiques que fa entre els llocs, els esdeveniments i la gent que poden ésser freqüentats, l'habitus tendeix a protegir-se a si mateix de crisis i desafiaments crítics, proporcionant-se ell mateix un entorn tant preadaptat com sigui possible, això és, un univers relativament constant de situacions que tendeixen a reforçar les seves disposicions, oferint el mercat més favorable als seus productes. (Bourdieu, 1990, p. 61).

Bibliografia

- BETAUX, D. (1981). *Biography and Society. The Life History Approach in the Social Sciences*. Beverly Hills: Publicacions Sage.
- BLEITRACH, D.; CHENU, A. (1979). *L'Usine et la vie. Luttres régionales*. Marseille et Fos, Francois Maspero, París.
- BOURDIEU, P. (1977). *Outline of a theory of practice*. Cambridge: University Press.
- BOURDIEU, P. (1990). *The Logic of Practice*. Cambridge: Polity Press.
- CUTURELLO, P.; GODARD, F. (1982). *Familles mobilisées*. París: Plan Constuction. Collection Texte Integral.

- DEZIN, N.K. (1986). *Interpreting the Lives of Ordinary People*. Sartre, Heidegger and Faulker, Life stories/Récit de vie, núm. 2, p. 6-20.
- EYLES, J. (1985). *Sense of Place*. Warrington: Silverbrook Press.
- FERRAROTTI, F. (1981). «On the autonomy of the bibliographical method», a D. BERTAUX (ed.); *Biography and Society*. Beverly Hills: Publicacions Sage.
- FISCHER, C.S. (1981). «The public and private world of city life». *American Sociological Review* 46, p. 396-416.
- GIDDENS, A. (1984). *Central Problems in Social Theory*. Londres: Macmillan.
- GIDDENS, A. (1984). *The Constitution of Society*. Cambridge: Polity Press.
- GODARD, F. (1981). *A propos de pratiques familiales. Contribution a l'approche anthropologique*. Faculté des lettres et science humaines. Universitat de Niça.
- HABERMAS, J. (1968a). *Erkenntnis und Interesse*. Suhrkamp. Frankfurt am Main.
- HABERMAS, J. (1968b). Arbeit und Interaktion. Bemerkungen zu Hegels Jenenser «Philosophie des Geistes», a *Technik und Wissenschaft als «Ideologie»*. Suhrkamp. Frankfurt am Main, p. 9-47.
- SARTRE, J.P. (1985). *Critique de la Raison dialectique- précédé de Question de méthode*. París: Edition Gallimard.
- SCHIEFLOE, P.M. (1990). *Networks in Urban Neighbourhoods; Lost Saved or Liberated Communities?* Scandinavian Housing and Planning Research vol. 7, núm. 2, p. 93-103.